

Με ακρίβεια και ανησυχία έφυγε το 2022 Οι προοπτικές για το 2023

Πρόσφατα ολοκληρώθηκε μια νέα Παγκρήτια δημοσκόπηση για την επιχειρηματικότητα και την οικονομία στη Κρήτη που διενεργήθηκε υπό την εποπτεία του Καθηγητή και Διευθυντή του Εργαστηρίου Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Διοίκησης (LAFIM) του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (ΕΛΜΕΠΑ) Δρ. Χρήστου Φλώρου, και του Διδάκοντα του ΕΛΜΕΠΑ Δρ. Γιώργου Ι. Ματαλλιωτάκη, Διδάκτορα στην Ανάλυση Δεδομένων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 8-12 Δεκεμβρίου 2022 σε 985 νοικοκυριά της Κρήτης, και αναδεικνύει την ανησυχία των πολιτών λόγω της οικονομικής ύφεσης. Συγκεκριμένα, η άποψη των πολιτών για την κατάσταση της οικονομίας και της επιχειρηματικότητας καταγράφεται ύστερα από τα γεγονότα των τελευταίων μηνών, της ενεργειακής κρίσης και του πολέμου στην Ουκρανία. Οι πολίτες σε ποσοστό 75,2% δηλώνουν πολύ και αρκετά ανήσυχοι, ενώ αντίθετη άποψη καταθέτει μόλις το 23,5% που παρουσιάζονται λιγότερο ή καθόλου ανήσυχοι.

του Δρ. Χρήστου Φλώρου

Αποτελέσματα Έρευνας

Η ακρίβεια (44,3%), η ανεργία (17,7%) η ενεργειακή κρίση (14,6%), αλλά και ο πόλεμος στην Ουκρανία (10,3%), αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν σήμερα τους κατοίκους της Κρήτης. Τα παραπάνω είναι οι κυριότεροι λόγοι ανησυχίας των πολιτών λόγω της αβεβαιότητας που επικρατεί στη παγκόσμια οικονομία μετά την υγειονομική κρίση της πανδημίας COVID-19. Οι Κρητικοί εκφράζουν την έντονη δυσαρέσκειά τους για τη φορολογία, αφού σε μεγάλο ποσοστό (84,6%) δηλώνουν ότι δεν επιθυμούν να πληρώσουν επιπλέον φόρους για την ενίσχυση της οικονομίας και την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Επιπρόσθετα, πολλοί ερωτηθέντες (62,5%) απαντούν ότι δεν θα συμβούλευαν τη δημιουργία επιχειρήσεων λόγω των αντίξων οικονομικών συνθηκών και της αβεβαιότητας που επικρατούν

- ως σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι επιχειρήσεις, το 33,9% των ερωτηθέντων υπέδειξε την έλλειψη ρευστότητας. Επιπλέον, το 35,5% των Κρητικών θεωρεί ότι η πορεία των επιχειρήσεων στην περιοχή τους θα είναι καθοδική το 2023, και επισημαίνει ότι ο ρόλος του κράτους στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας είναι αρνητικός/ανασταλτικός (37%). Η πλειοψηφία του δείγματος (53,7%) υποστηρίζει ότι στις σημερινές συνθήκες ανταγωνισμού δεν υπάρχει χώρος για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στη Κρήτη. Τέλος, λόγω του υψηλού πληθωρισμού και της ακρίβειας στα προϊόντα, οι πολίτες προτιμούν να αγοράζουν την ίδια ποσότητα με πριν αλλά φθηνότερα προϊόντα. Η ακρίβεια και η ενεργειακή κρίση έχουν επηρεάσει τη καταναλωτική τους συμπεριφορά, αφού σε μεγάλο ποσοστό έχουν περιορίσει τις δακοπές (40,7%) και τα ταξίδια (40%), τη διασκέδαση

Δρ. Χρήστος Φλώρος,
Μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του ΕΛΜΕΠΑ,
τ. Αντιπρύτανης ΕΛΜΕΠΑ,
Καθηγητής Χρηματοοικονομικής,
Διευθυντής Εργαστηρίου Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής (LAFIM) & Μεταπτυχιακών
Προγραμμάτων Τμήματος Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής ΕΛΜΕΠΑ

και ψυχαγωγία (28%), την αγορά ειδών ένδυσης (21%), αλλά και την αγορά τροφίμων (7%).

Προτάσεις

Όπως αναφέρει ο ΟΟΣΑ σε έκθεση για την ελληνική οικονομία (Νοεμβ. 2022), η Ελλάδα έχει ανακάμψει από την κρίση του COVID-19, δημιουργώντας ισχυρή ανάπτυξη της απασχόλησης. Η αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών, τα μέτρα κρατικής στήριξης, η εφαρμογή του πακέτου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 και οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις στηρίζουν την οικονομία. Ωστόσο, η άνοδος των τιμών της ενέργειας και η αβεβαιότητα μετά τον πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας έχουν επιβραδύνει την ανάκαμψη.

Από τη παραπάνω έρευνα του ΕΛΜΕΠΑ φαίνεται ξεκάθαρα η ανησυχία των πολιτών της Κρήτης καθώς βιώνουν έντονα την αβεβαιότητα που έχει διαμορφωθεί στην παγκόσμια οικονομία λόγω της ακρίβειας και της ενεργειακής-επισιτιστικής κρίσης, ως αποτέλεσμα της πρόσφατης υγειονομικής κρίσης της πανδημίας COVID-19. Οι ίδιοι πολίτες προτείνουν λύσεις όπως, τη μείωση των φόρων και του ΦΠΑ, αλλά και τη βοήθεια των επιχειρήσεων μέσω της δανειοδότησης τους.

Είναι γεγονός ότι, η εκτίναξη των διεθνών τιμών φυσικού αερίου και πετρελαίου έχουν δημιουργήσει μια εκρηκτική αύξηση του ενεργειακού κόστους που αναμφισβήτητα επηρεάζει την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη. Η Ελλάδα δεν μπορεί να είναι η εξαίρεση. Η ενέργεια αποτελεί σημαντικό συστατικό ανάπτυξης αλλά και άλλων παραμέ-

τρων (μισθοί, κερδοφορία επιχειρήσεων, κλπ.). Το συμπέρασμα από την έξαρση της πανδημίας του κορονοϊού είναι ότι δημιουργήθηκαν επιπλέον οικονομικά προβλήματα που δύσκολα θα ξεπεραστούν – θα χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια και αρκετός χρόνος για να επανέλθει η παγκόσμια οικονομία σε τροχιά ανάπτυξης και οι πολίτες σε ευημερία. Μπορεί ο κορονοϊός να έφερε τον ψηφιακό μετασχηματισμό, τις ψηφιακές αγορές και την ηλεκτρονική διακυβέρνηση αλλά δημιούργησε νέα χρέη κρατών και ακρίβεια. Η επιτάχυνση της οικονομίας θα έρθει με σωστή διαχείριση και αποτελεσματικά μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος. Σημαντικό είναι, στο πλαίσιο αυτό, η ελληνική οικονομία να βγει από τη νέα κρίση με τα λιγότερα προβλήματα και φυσικά με χαμηλό χρέος. Πως μπορεί να γίνει αυτό;

Η λύση στην ακρίβεια και στην οικονομική αβεβαιότητα είναι τα φορολογικά κίνητρα, η δανειοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης αλλά και οι επενδύσεις. Παρόλο που αναμένεται ύφεση στην Ευρώπη το 2023, η Ελλάδα φαίνεται ότι θα έχει οικονομική ανάπτυξη περίπου 2%, σύμφωνα με τους περισσότερους αναλυτές. Η αλήθεια είναι ότι η ενεργειακή κρίση προκάλεσε μείωση του ΑΕΠ – παρόλα αυτά, η Ελλάδα παρουσίασε σημαντική αύξηση σε επενδύσεις. Με περισσότερα κίνητρα επενδύσεων και εξωστρέφεια, μπορεί να βελτιωθεί περισσότερο η εικόνα της ελληνικής οικονομίας μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων όπως το Ταμείο Ανάκαμψης. Αρκεί αυτό να γίνει χωρίς καθυστερήσεις – τα μεγάλα έργα που θα φέρουν

πιο γρήγορα την ανάπτυξη χρειάζονται αυστηρά χρονοδιαγράμματα και λιγότερη γραφειοκρατία. Επίσης, οι τράπεζες θα πρέπει να δανείσουν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις ώστε να υπάρξουν ευκαιρίες ανάπτυξης. Μπορεί η πολιτική των υψηλών επιτοκίων να μειώνει τον υψηλό πληθωρισμό, αλλά αυτό σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να φρενάρει τις επενδύσεις. Οι επενδύσεις έχουν πολλά πλεονεκτήματα, μεταξύ άλλων την αύξηση μισθών και του ΑΕΠ, τη μείωση φοροδιαφυγής και της ανεργίας.

Είναι η αύξηση των μισθών μια απάντηση στην αύξηση του πληθωρισμού και την ακρίβεια; Προτεραιότητα για τους υπεύθυνους χάραξης οικονομικής πολιτικής θα πρέπει να είναι για το 2023 η διατήρηση της απασχόλησης, του οικογενειακού εισοδήματος και της επιχειρηματικής βιωσιμότητας. Θα πρέπει να ενισχυθεί ο ρυθμός παραγωγικότητας η οποία με τη σειρά της θα φέρει αύξηση στο βιοτικό επίπεδο. Μία λύση είναι να γίνει αύξηση των μισθών και των επιδομάτων σε βαθμό που δεν θα επηρεάσουν τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Με λίγα λόγια, η αύξηση του κατώτατου μισθού είναι μια απάντηση στην ακρίβεια, όπως και η περαιτέρω ενίσχυση των εισοδημάτων μέσω άλλων μέτρων που ενισχύουν τη δωρεάν παιδεία αλλά και την υγεία.

Κατά τη διάρκεια του υψηλού πληθωρισμού και της ακρίβειας το 2022, είδαμε ένα πρόγραμμα ενίσχυσης των νοικοκυριών από τη κυβέρνηση που είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Γενικά, ένα σύστημα εισοδηματικών ενισχύσεων, που μπορεί να αποτελείται από προγράμματα όπως βοήθεια για άπορες οικογένειες, συμπληρωματικής βοήθειας διατροφής, ενίσχυση κοινωνικής στέγης και κατοικίας, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αφού βοηθούν τους εργαζόμενους και τις οικογένειες να ανταπεξέλθουν στη καθημερινότητα τους. Επίσης, σταθεροποιούν τα επίπεδα δαπανών και κατανάλωσης σε ικανοποιητικό βαθμό ώστε να μην υπάρξει αύξηση της ανεργίας. Ενισχύοντας το εισόδημα, μπορούμε να πούμε ότι βοηθάμε την οικονομία να μην περάσει σε φάση ύφεσης. Τι θέλουμε να πετύχουμε με αυτή την εισοδηματική πολιτική; Για κάθε ευρώ που ξοδεύουμε ως ενίσχυση των οικογενειών/καταναλωτών, τουλάχιστον 1,50 ευρώ θα πρέπει να κυκλοφορεί στην οικονομία. Αυτό ενδυναμώνει την παραγωγικότητα άρα και την οικονομία, και έτσι οι επιχειρήσεις διατηρούν τα περιθώρια κέρδους τους και δεν χρειάζεται να απολύσουν υπαλλήλους ενώ ενισχύεται η βιωσιμότητα τους σε περίοδο οικονομικής δυσπραγίας. Σημαντικό όμως είναι ότι έτσι έρχεται γρήγορα η οικονομική ανάκαμψη και αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η οικονομική αβεβαιότητα.

Η αύξηση των τιμών της ενέργειας έχει σοβαρό

αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία, η οποία θα επιδεινωθεί εάν δεν υπάρξουν αποτελεσματικά μέτρα. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (Νοεμβ. 2022), η αυστηρή νομισματική πολιτική και τα υψηλά πραγματικά επιτόκια, οι υψηλές τιμές της ενέργειας, η ασθενής αύξηση του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών και η φθίνουσα εμπιστοσύνη, αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την ανάπτυξη το 2023, κάτι που διαφαίνεται τόσο στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη. Οι πληθωριστικές πιέσεις έχουν ενταθεί, κυρίως λόγω του πολέμου στην Ουκρανία (στον οποίο οφείλονται οι αυξήσεις στις τιμές της ενέργειας και των βασικών τροφίμων) και έτσι παρατηρούμε σημαντική αύξηση των τιμών στα αγαθά και στις υπηρεσίες. Το ερώτημα είναι: η αυστηρότερη νομισματική πολιτική που ακολουθείται από τις Κεντρικές Τράπεζες (ΕΚΤ, FED) θα συμβάλει τελικά στη συγκράτηση του πληθωρισμού και στην ανάπτυξη το 2023;

Ο ΟΟΣΑ αναφέρει σε έκθεσή του ότι, η ανάπτυξη στην Ελλάδα αναμένεται να μειωθεί το 2023 και ίσως το 2024. Παρά την ανάκαμψη στον τουρισμό και τη συνεχιζόμενη δημοσιονομική στήριξη, η κατανάλωση προβλέπεται να επιβραδυνθεί το 2023 εφόσον έχουμε ακόμη υψηλές τιμές στην ενέργεια. Διαφορετικά, η υποχώρηση των τιμών της ενέργειας θα μειώσουν τον πληθωρισμό και έτσι θα αυξηθεί η κατανάλωση (αυτό προβλέπεται να γίνει στο τέλος του 2023/αρχές του 2024). Ένα σημαντικό εργαλείο ανάπτυξης είναι το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που μπορεί να βοηθήσει σημαντικά μέσω των επενδύσεων. Όπως αναφέρει στην έκθεσή του για την Ελλάδα ο ΟΟΣΑ, η στροφή των δημοσιονομικών μέτρων προς τη μεταφορά εισοδήματος σε ευάλωτες ομάδες και η μεγαλύτερη υποστήριξη για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης θα ενθαρρύνει την εξοικονόμηση ενέργειας, θα στηρίξει τα δημόσια οικονομικά και θα αμβλύνει τις συνεχιζόμενες πληθωριστικές πιέσεις. Έτσι, η Ελλάδα θα πετύχει αξιολόγηση δημόσιου χρέους επενδυτικού βαθμού (τη λεγόμενη επενδυτική βαθμίδα). Στα τέλη του 2023, και με δεδομένο ότι οι οικισμοί αξιολόγησης αναθεωρούν τη προοπτική της Ελλάδας σε θετική, η χώρα μας είναι πλέον κοντά στην επενδυτική μονάδα που θα τις φέρει νέες προοπτικές ανάπτυξης (αναβάθμιση στις τιμές των μετοχών και ομολόγων κλπ.). Με την επενδυτική βαθμίδα στα τέλη του 2023, θα έχουμε χαμηλό κόστος δανεισμού και έτσι θα πετύχουμε λιγότερη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού (άρα περισσότερες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες). Εφόσον έρθει η επενδυτική βαθμίδα, το αποτέλεσμα στην οικονομία θα φανεί μετά το 2024.

Επιπλέον, όπως μεταξύ άλλων αναφέρει ο ΟΟΣΑ για την Ελλάδα, η επίτευξη και διατήρηση

πρωτογενών πλεονασμάτων του προϋπολογισμού, η διατήρηση των δημόσιων εσόδων με παράλληλη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων θα ενισχύσουν περαιτέρω τις προοπτικές της Ελλάδας το 2023 με στόχο να διασφαλισθεί η βιώσιμη ανάκαμψη.

Συμπερασματικά, η παγκόσμια οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα μετά την υγειονομική κρίση της πανδημίας COVID-19: υψηλός πληθωρισμός, αυξήσεις των επιτοκίων, ενεργειακή και επισιτιστική κρίση. Η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μια νέα πρόκληση: σταθερή ανάπτυξη επενδύσεων και εξαγωγών, μείωση ανεργίας, σταθεροποίηση δημόσιων οικονομικών, αλλά και ακρίβεια. Η αβεβαιότητα που εκφράζεται από τους Κρητικούς για την οικονομία το 2023 μέσω της πρόσφατης Παγκρήτιας δημοσκόπησης του ΕΛΜΕΠΑ είναι δικαιολογημένη αφού χρειάζονται επιπλέον μέτρα για να έρθει γρήγορα η ανάκαμψη. Η Ελλάδα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι

παρουσιάζει την υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη της ΕΕ αλλά και τη μεγαλύτερη μείωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Με υψηλά έσοδα από τον τουρισμό και τις εξαγωγές το 2022, χρειαζόμαστε ένα μηχανισμό στήριξης με αντανάκλαστικά που θα βοηθήσουν περαιτέρω τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις το 2023. Είναι γεγονός ότι οι εξελίξεις σε όλα τα πεδία είναι δυναμικές και έτσι η ελληνική οικονομία έχει ένα δρόμο: τη πολιτική σταθερότητα ενόψει των εκλογών το 2023, που θα ενισχύσει ακόμα περισσότερο την ανάπτυξη στη χώρα μας και θα φέρει επενδύσεις και έσοδα τα οποία θα βελτιώσουν σημαντικά τα μέτρα στήριξης και θα αντιμετωπίσουν την ακρίβεια με πιο αποτελεσματικό τρόπο. Έτσι, με στρατηγική τόνωσης της ανάπτυξης (αύξηση ΑΕΠ, μείωση φόρων, αύξηση επενδύσεων, αύξηση επιτοκίων καταθέσεων, εύκολη δανειοδότηση) θα πετύχουμε πιο γρήγορα την οικονομική ευημερία που όλοι θέλουμε.

